

12.05.2023

Pohjois-Pohjanmaanhyvinvointialue

VAMMAISNEUVOSTON LAUSUNTO TARPEENMUKAISET SOTE-KESKUKSET

Oulun vammaisneuvosto kiittää mahdollisuudesta lausua suunnitelmasta koskien tarpeenmukaisten sote-keskusten määrittelyä ja määrää. Tarkastelemme tilannetta vain Oulun näkökulmasta, joka vastaa toimialuettamme. Pyydämme huomioimaan Pohteen vammaisneuvoston lausunnon laajempänä katsauksena koko aluetta koskien.

Oulun vammaisneuvosto haluaa korostaa yhdyspintatyöskentelyn merkitystä julkisen liikenteen ja sote-palveluiden välillä. Oulun ympäristölautakunnan päätös julkisen liikenteen palvelutasosta ei toteuta tätä periaatetta. Vaikka vammaisten ja pitkäaikaissairaiden kohdalla julkinen liikenne ei ole varsinainen ratkaisu liikkumiseen, niin parhaimmillaan se voi tukea vammaisille tarkoitettuja kuljetuspalveluita. Yksilöiden työ- ja toimintakyvyn vajeus sekä huoltosuhteen nopean heikkeneminen edellyttävät, ettei yksityisautoilu voi olla liikkumisen lähtökohta tulevaisuuden Oulussa.

Saavutettavuus-, esteettömyys- ja käytettävyyksivaatimukset koskevat niin sote-keskuksia kuin digitaalisia palveluitakin.

Oulun kaupungin vammaisneuvoston vastaukset lausuntopyyntöissä esitettyihin kysymyksiin:

1. Onko esitetty sosiaali- ja terveyskeskusten palveluvalikoima ja määrä alueiden väestön palvelutarvetta vastaava?

Luonnoksessa Oulun palveluntarpeen arviointiin käytetyt tunnusluvut eivät kerro vammaisten ja pitkäaikaissairaiden tarpeista. Nykyisellä joukkoliikennemallilla pääsy sotepalvelupisteisiin kaikkialta, etenkin harvaan asutuilta alueilta, on vaikeaa. Palvelulinjan kattavuus tulisi myös huomioida.

Perusapuvälineiden lainaamo ja/tai huolto voisi toimia useissa sote-keskuksissa ja keskusten sivupisteissä. Tämä mahdollistaisi erityisesti

12.05.2023

perusapuvälineiden saatavuuden ikäihmisten kasvavaan tarpeeseen kotona asumisen tueksi sekä äkillisiä tapaturmia varten. Samalla katettaisiin vammaisten ja pitkäaikaissairaiden pienet apuvälinetarpeet.

2. Mikä on näkemyksenne yksiköihin, joiden palveluvalikoimaa ja tuottamistapaa esitetään lausuntomateriaalissa arvioitavaksi.

Yksiköt tarvitaan vähintään nykyisellä palveluvalikoimalla, sillä kaikki peruspalvelut tulee olla kuntien asukkailla iästä ja asuinpaikasta riippumatta yhdenvertaisesti saavutettavissa.

Myös Pudasjärvi ja Ii hyötyvät Oulun alueella sijaitsevista arvioitavista yksiköistä, osalle väestöstä ne ovat lähempänä kuin oman kunnan sote-keskus.

3. Onko asiointisuunnat, työmatka- ja julkinen liikenne sekä välimatkat huomioitu riittävällä tavalla sosiaali- ja terveyskeskusten palveluverkostossa?

Ei, suunnitelmassa ilmoitetut etäisyydet Oulussa antavat väärän kuvan laajoista alueista ja vain asuinalueiden keskuksessa asuvien on helpompi hyödyntää julkista liikennettä. Esimerkiksi Oulunsalosta mainittuihin asiointisuuntiin ei ole suoraa joukkoliikennettä ollenkaan. Asukkaita alueella on 10 000. Oulunsalon alue on laaja ja aika vähän asukkaita on alueella, joilla matka Kaakkuriin on 8 km. Esim. Salonpään kaupunginosasta matka on 13–25 km, eikä julkinen liikenne johda Kaakkuriin.

Vain keskuksista mitatut etäisyydet antavat poliittisille päättäjille virheellisen kuvan asuinalueen todellisesta laajuudesta.

Ympäristölautakunnan päätökset Oulun julkisen liikenteen suunnitelmista eivät tue tarpeen mukaisten sote-keskusten saavutettavuutta. Silloin, kun julkisen liikenteen käyttäminen ei sairauden tai vamman vuoksi onnistu, tulisi henkilölle myöntää oikeus Kela-kytyiin. Näin ei kuitenkaan ole, joten myöntämisperusteet sekä -tavat tulisi tarkistaa vastaamaan tätä tarpeenmukaisten sote-keskusten suunnitelmaa. Myös palveluliikenteen mahdollisuus liikkumisen tukemiseen tulisi huomioida.

12.05.2023

4. Miten sosiaali- ja terveyskeskuksen tulisi paikallisesti toimia, jotta se vastaa asukkaiden palvelutarvetta?

Liikkuvien palveluiden kehittäminen on kannatettavaa, jotta palvelun ja ihmisen kohtaaminen ei jäisi kiinni ihmisen kyvystä liikkua.

Vammaisneuvosto toivoo, että myöhemmin saadaan tarkennusta liikkuvien palveluiden sisällöstä ja käytännöistä. Niiden kuvaus luonnoksessa ei riitä arvioinnin antamiseen.

Perusapuvälineiden lainaamo ja/tai huolto voisi toimia useissa sote-keskuksissa ja keskusten sivupisteissä. Tämä mahdollistaisi erityisesti perusapuvälineiden saatavuuden ikäihmisten kasvavaan tarpeeseen kotona asumisen tueksi sekä äkillisiä tapaturmia varten. Samalla katettaisiin vammaisten ja pitkäaikaissairaiden pienet apuvälinetarpeet, kuten manuaalipyörätuolien tai kävelykeppien pikakorjaus. Lisäksi **hoitotarvikejakelua** voitaisiin laajentaa useampiin sotekeskuksiin ja sivupisteisiin ainakin pienimuotoisesti.

Osa vammaisten ja pitkäaikaissairaiden **kuntoutussuunnitelmista** on laadittu tähän asti terveys- ja hyvinvointikeskuksissa. Laatiminen edellyttää moniammatillista yhteistyötä ja osaamista. Jatkossakin tulee varmistaa, että sote-keskuksissa kuntoutussuunnitelmien laadintaan on käytettävissä erityisosaajia ja että suunnitelman laatiminen tapahtuu kohtuullisessa ajassa kuntoutujan näkökulmasta.

Sekä kuntoutussuunnitelman laatimisen kuin myös **pitkäaikaissairauksien hoidon** yhteydessä on tärkeää, että tunnistetaan asiakkaan tarve erikoislääkäripalveluille ja palveluiden piiriin pääsy tapahtuu ilman aiheutonta ja kohtuutonta viivytystä. Esimerkiksi kehitysvammaosaaminen puuttuu nykyisistä hyvinvointikeskuksista, jolloin nopea avun saaminen akuuteissa kehitysvammaisuudesta johtuvissa tilanteissa viivästyy. Digiyhteyksien hyödyntäminen voi olla yhtenä ratkaisuna erikoistason hoidon saamisessa.

Nykyisin yleisesti käytössä olevat **jonotusjärjestelmät** syrjivät näköesteisiä asiakkaita. Sote-keskuksessa tulee olla vaihtoehtoinen, näköön perustumaton tapa ilmoittautua ja tulla kutsutuksi vastaanotolle. Palvelupisteissä tulee olla äänensiirtojärjestelmä.

12.05.2023

Sote-keskuksien tulee olla tarkoituksenmukaisesti myös sellaisten henkilöiden käytettävissä, joilla on vaikeuksia liikkua tai tehdä havaintoja tai joilla on kognitiivisia rajoitteita. Siten niiden tulee täyttää **saavutettavuus-, esteettömyys- ja käytettävyyksivaatimukset** laajasti tulkittuina. Vaatimukset koskevat myös kaikkia digitaalisia palveluja.

Saavutettavuus- ja esteettömyysvaatimuksissa tulee huomioida esimerkiksi sujuva saattoliikenne ja riittävä määrä LE-paikkoja. Erityistä huomiota tulee kiinnittää sisä- ja ulkotilojen opasteisiin. Vammaisneuvosto suosittelee Avaava Oy:n Oulun kaupungille valmistamaa opastemääritystä suunnittelun pohjaksi.

5. Mitkä ovat tärkeimpiä keinoja henkilöstön saatavuuden turvaamiseksi Pohjois-Pohjanmaalla?

Sekä lääkärien että hoitajien koulutusmäärien lisääminen sekä jatkokoulutusmahdollisuudet voisivat parantaa henkilöstön saatavuutta. Hoitohenkilökunnan resurssit tulisi keskittää nimenomaan hoitotyöhön ja avustavia sekä muita tukitehtäviä tulisi ohjata muille ammattiryhmille. Tarpeenmukaisten sote-keskusten suunnitelmaluonnoksen mukaan työolojen ja työn kiinnostavuuden lisääminen on vammaisneuvoston mielestä kannatettavaa. Tulevaisuudessa johtamiskulttuuriin tulee kiinnittää huomiota ja teknologian hyödyntäminen nähdä mahdollisuutena. Lisäksiosa-aikatyön lisääminen koko hoitoalalle ja edellä mainittuihin tukitehtäviin voisi parantaa henkilöstön saatavuutta.